

آوازهای گریگورین^۱

بهمن مه‌آبادی

آوازهای گریگورین

در مدت زمانی بیشتر از هزار سال، موسیقی رسمی کلیسای رومن کاتولیک شامل آوازهای گریگورین بود. این مجموعه از یک ردیف کامل ملودیک برای متون مذهبی لاتین و آوازهای بدون همراهی تشکیل می‌شد که از شکلی منوفونیک و طرحی ساده تبعیت می‌کرد. ملودی این آواها به قصد افزایش تعداد دین‌داران و بالا بردن سطح ایمان مؤمنین تهیه می‌گردید و در نمازهای مخصوص، آیین‌های مذهبی و اجرای دیگر شعائر دینی بکار گرفته می‌شد. با این همه برای قرن‌ها مواد اصیل و دست‌نخورده آن‌ها، مبنایی برای تصنیفات مصنفان قرون وسطی بود. اما از زمان دومین شورای کنسولی واتیکان (۱۹۶۲-۱۹۶۵) این قطعات شهرت زیادی را کسب کرده و مقبولیت عام یافتند، زیرا قرار شد مراسم کلیسای کاتولیک در هر کشوری به زبان ملی آن سرزمین برگزار شود. امروزه این آواها دیگر آن مقبولیت و فراگیری عام را ندارند. آوازهای گریگورین با توجه به محتوای معنوی و شخصیت آرام خود، آدمی را به دنیای دیگری رهنمون می‌شوند و جلوه‌های از معنویت کلیسا را با بهره‌گیری از صدای انسان و

با کمک ریتم کش‌دار و پایان‌ناپذیر خود بیان می‌کنند. این آثار بدون میزان و ضرب، دارای انعطاف خاصی هستند و این به دلیل نوشته نشدن زمان دقیق مراتب ریتم و ملودی می‌تواند باشد. ریتم آزاد، سلیس و روان آوازهای گریگورین بیشتر به یک جریان سیال شباهت دارد که با عنصر بداهه‌سرایي به حرکت خود ادامه می‌دهد. ملودی‌ها در جریان درونی سلسلهٔ محدودهٔ دانگ‌ها^۲ امتداد می‌یابند و بنا به طبیعت، اعتبار و شأن متن، ساده یا استادانه پرداخته می‌شوند.

آوازهای گریگورین گاه بسیار کوتاهند که این اغلب مربوط به رسیتاسیون‌های^۳ روی یک تن جداگانه است و در پاره‌ای از موارد با منحنی ملودیک پیچیده‌ای عرضه می‌گردند.

¹ Gregorian chant

² Tetra chord

³ Recitation

این آوازاها بعد از پاپ گریگوری اول^۴ که یکی از تأثیرگذاران و مؤسسان موسیقی کلیسایی محسوب می‌شود، به نام گریگورین شهره گردیدند. او کسی بود که تشکیلات نماز عشاى کاتولیک را در دوران حکمرانی خود از سال ۵۹۰ تا ۶۰۴ میلادی دوباره دایر کرد. افسانه‌های قرون وسطی، اعتبار و افتخار پاپ گریگوری را مربوط به جمع‌آوری و ابداع آوازهای گریگورین دانسته و این امر را سبب جاودانگی نام او در طی قرون می‌دانند. این آثار قبل از این که به وسیله پاپ گریگوری جمع‌آوری یا ابداع گردند در مراسم یهودیان نخستین سده‌های بعد از میلاد مسیح و نیز در کلیساها و نمازخانه‌های آن دوران اجرا می‌شدند. البته ما امروزه هزاران ملودی می‌شناسیم که بین سال‌های ۶۰۰ الی ۱۳۰۰ بعد از میلاد مسیح ساخته شده‌اند.

اولین ملودی‌های گریگورین مدت‌ها به شکل شفاهی مطرح بودند، اما با بالا رفتن تعداد آوازاها به بیش از چندین هزار، آن‌ها به شکل مکتوب درآمدند. این رویداد در نهایت باعث به وجود آمدن فرم یکسان و یک شکلی در موسیقی کلیسایی شد.

پاپ گریگوری اول

از مجموعه یادداشت‌های مربوط به آوازهای گریگورین، قدیمی‌ترین دست‌خط متعلق به حدود قرن نهم میلادی است. مصنفان آوازهای گریگورین همانند تندیس‌سازان و دکوراتورهای اولین کلیساهای قرون وسطی، هویت خود را به تمامی مجهول و ناشناس گذرانده‌اند. اینان بنا به ذوق و عشق عمیق‌شان به آفریدگار، آنچه را که در توان داشتند درگرامی داشت ایمان خویش به شکل موسیقی و تندیس آفریدند و گاه بر سر خلق الهامات ذوقی، جان خود را نیز فدا کردند.

وجه دیگر موسیقی آوازهای گریگورین ناشی از استفاده مطلوب از گام‌های مختلف غیرآشناست. این گام‌ها به مدهای کلیسایی یا گام‌های ساده مرسوم‌اند، شباهت گام‌های ماژور و مینور با گام‌های کلیسایی کاملاً روشن و قابل تشخیص است.

⁴ Pope Gregory I

آوازهای گریگورین

مدهای کلیسایی همانند دیگر گام‌ها، شامل هفت تن متفاوت و تن اول در اکتاو می‌باشند که از الگوی "پرده و نیم پرده"^۵ متفاوتی تشکیل شده‌اند. این گام‌ها در طول زمان به عنوان مدهای اساسی موسیقی آکادمیک جایگاه ویژه‌ای را برای خود کسب کردند. در دوران رنسانس مدهای کلیسایی بیشترین کاربرد را در موسیقی مذهبی و غیرمذهبی داشتند. بسیاری از موسیقی فولکلوریک جهان به پیروی از الگوی مدهای کلیسایی ساخته شده است. یک ساخت استادانه و بانشاط از آواز گریگورین "آله‌لویا"^۶ از مس مشهوری برای عید تجلی و ظهور بر روی شعر "ما دیده‌ایم ستاره‌ او را" می‌باشد. واژه آله‌لویا ریشه لاتین دارد و به معنی ستایش خداوند به کار می‌رود. در این آواز برای جدا کردن سیلاب‌های متن، نت‌های بسیاری به کار رفته است. سری طویل تن‌ها روی "یا" "ia" به عنوان یک تعبیر از دنیای جذب و شور مذهبی در این آواز به چشم می‌خورد. طرح منوفونیک آن به وسیله یک تناوب حساب شده بین یک سولیست و یک خواننده گُر در انیسون^۷ دچار تغییر شده است. این آواز از لحاظ فرم A.B.A تصنیف گردیده و ملودی سرآغاز آله‌لویا بعد از یک بخش میانی که به مثابه B

⁵ Tone & Half tone

⁶ Alleluia

⁷ Unison

محسوب می‌شود، دوباره تکرار شده است. آله‌لویا همانند یک آیه از کتاب مقدس سروده شده که طرح آن را از نظر می‌گذرانیم:

A

سلوی آواز: فراز آله‌لویا

گروه کر: سری طویل تن‌ها روی "یا" "ia"

B

گروه کر: ما دیده‌ایم ستاره او را "Vidimus stellam"

در شرق "ejus in Oriente"

و آمده‌ایم با هدایا "et venimus cum muneribus"

برای ستایش خداوند "adorare Dominum"

A

گروه کر: فراز آله‌لویا با سری طویل تن‌ها روی "یا" "ia"